

ПРОЩАЛЬНА ЛИСТІВКА ВІД НАРОДНОГО АРТИСТА... ЙШЛА 24 РОКИ

Коли відомий чеський театральний діяч, балетмейстер та актор Володимир Лівовицький (на фото) дізнався про невиліковну хворобу, яка закралася у його тіло, то вирішив сам на себе написати сто прижиттєвих некрологів. Правда, написав лише вісімдесят, заклеїв їх у листи, визначив адресантів, наклеїв навіть марки і заповів родині відправити ці послання, як тільки-но перестане битися його серце. Серед тих, хто отримав прижиттєво-посмертну листівку від Лівовицького, де дату свого народження поставив сам адресат, а дату смерті належало поставити адресантові, були такі відомі особистості як генерал Людвік Свобода, письменник Дмитро Павличко, співак Дмитро Гнатюк, з котрими він підтримував дружні зв'язки.

А ще – Катерина Сидорук із села Новини Млинівського району. Тільки не у далекому 1984-му році, а через 24 роки після заповіту. Річ у тім, що послання тоді загубилося, а нині у нащадків народного артиста Чехословаччини віднайшлося. Ось і вирішили вони передати прощальну листівку Лівовицького за вказаною адресою... Заради справедливості і заради прихильності до сім'ї Сидоруків, яка свята дорожила дружбою із славним земляком, уродженцем Новин.

Прикордонники сприйняли біженця... за спортсмена

Він міг прославити Україну. Міг поповнити її культурну спадщину вагомим творчим наслідком. Міг геніально прислужитися українському театру та балету. Натомість змушений був рятуватися втечею із рідних теренів, із села Новини, які на той час, на 1928-й рік, були під владою Польщі. Причина втечі зрозуміла – 22-річний юнак став не просто активістом «Просвіти», а її організатором та натхненником. За три місяці здійснив постановку декількох українських вистав, облаштував хату-читальню, виголошував відвертий протест польській владі за посягання на національні традиції українців та чехів. Відповідно потрапив у список «неблагонадійних». Натомість поліція запізнилася з арештом Лівовицького, чи, вірніше, він сам випередив події – якраз під новий рік став на лижі, взяв у дорогу хлібного буханця і подався у бік Праги. Володимир був зодягнений не в кожух, не у фуфайку, а у спортивний костюм, отож його повсюдно сприймали як спортсмена. Навіть на кордоні. Більше того, прикордонники побажали йому, щоби у горах, куди Володимир намірився піднятися, він був обережним і спускався, обминаючи крутосхили. Лівовицький зрештою так і вчинив, але в інший від кордонної лінії бік...

А далі, без жодних документів, його прийняли до Вищої бальної школи Єлизавети Никольської – однієї із найповажніших європейських танцювальних шкіл на той час. Прийняли насамперед за здібностями та талантом. А ще, вочевидь, дався взнаки гарний набуток, одержаний у танцювальній школі Василя Авраменка, яка відкрилася у Рівному 1923-го року і одним з перших учнів якої був уродженець села Новини. Причому, учень чи не найталановитіший, адже Авраменко не раз повторював Володимирові: «Сьогодні ти мій учень. А завтра від тебе навчатимусь уже я».

Від «Полонинського кохання» - до псарського усамітнення

Але ніщо не може стати на заваді прагненню послужити на благо мистецтва, якщо це прагнення виходить із самого серця. Так було зокрема і в Лівовицького. Після закінчення Вищої бальної школи Єлизавети Никольської українцеві, який вільно володів чеською, словацькою мовами, досконало витончив танцювальну манеру, стає солістом балетної трупи Словацького національного театру. Через три роки йому надходить пропозиція зайняти посаду художнього керівника Ужгородського краєвого театру - і артист погоджується. Втім, найбільша артистична слава уродженця Новин пов'язана з театром «Нова хвиля». Там він спочатку був хореографом, а потім, після раптової смерті знаменитого М.Аркаса,

зайняв його посаду – головного режисера. Саме під режисурою Лівовицького були здійснені постановки таких визначальних класичних творів, як «Запорожець за Дунаєм», «Ой не ходи, Грицю», «Пошилися у дурні», «Запорозький скарб». А найуспішніше з усіх пройшла вистава «Над Дніпром» за мотивами драматичної поеми Олександра Олеся. Причому, сам письменник був присутній у залі під час вистави і не приховував свого дивовижного захоплення від постановки.

А апогеєм творчості Володимира Лівовицького як режисера могли стати Шевченкові «Гайдамаки», у яких він, як сам зізнався, вкладав і серце, і душу. Прем'єру було назначено на 14 березня 1939 року, однак саме в цей день угорські війська окупували східну частину Закарпаття - і всі творчі плани театру перервалися.

Характерно також, що ім'я В.Лівовицького пов'язане із кінематографом. У 1939-му році він, зокрема, зіграв головну роль у фільмі «Полонинське кохання», долучився до зйомок стрічки «Никола Шугай», знятої за мотивами роману Ольбрахта. До речі, у цій кінороботі є чимало танцювальних епізодів - і всі вони стали реальними та привабливими завдяки хореографічній майстерності пана Володимира.

Втім, вершини слави у долі видатного театрального діяча, хореографа, актора межувалися із болючими падіннями. Особливо тоді, коли партійні органи завбачили його тісні зв'язки із Волошином, одним із найактивніших оунівських керманців та борців за самостійність України. Відповідно Лівовицького оголосили поплічником націоналізму. А це означало позбавлення роботи, припинення авторитету, замовчування усіх попередніх здобутків. Лівовицький виїздить у село Псари, усамітнюється там у невеличкому дерев'яному будинку. Правда, цей період тривав недовго: тут далося взнаки заступництво генерала Свободи, котрий дуже цінував творчість митця.

Свічка на столітній день народження

Проте друзів у Лівовицького була сила-силенна. У тому числі і в Україні, куди він декілька разів приїздив. І насамперед - у Новинах, які при кожному українському візитові провідував. А найближчою для його серця тутешньою родиною стала сім'я Катерини та Івана Сидоруків.

- Фактично сорок років Лівовицький був у розлуці із рідним селом, - розповідає Катерина Йосипівна, - і хтозна, на скільки вона ще затягнулася, якби не наш, вчительський ентузіазм. Тоді, у середині шістдесятих років, я, молода вчителька, неабияк захопилася красенством. А ще більше - мій чоловік Іван Григорович (на жаль, нині вже

покійний). Він тоді завідував бібліотекою, доклав чимало зусиль для створення сільського музею. Відповідно постало питання про поважних вихідців із села. І найперше - про Володимира Лівовицького. Знайшли через посольство його адресу, написали листа і отримали відповідь. А потім - і згоду відвідати рідні терени. То була дивовижна зустріч. Ми слухали гостя, затамувавши подих (а говорив він чистою українською мовою) і буквально з головою поринали у світ театру та балету, для деякого тоді ще й небачений та нечуваний. А коли після урочистостей постало питання про ночівлю, ми запропонували своє обійстя і гість люб'язно погодився. Правда, полягали спати десь аж під ранок. Бо Володимир із моїм Іваном ніяк не могли наспіватися українських пісень. Від того дня і зав'язалася у нашої сім'ї тісна дружба із знаним земляком та артистом. Він ще двічі приїжджав у село і двічі оселявся у нас. А ми гостювали у нього ще більше - понад десять разів. Володимир Володимирович обвезив нас, по суті, по всій Чехословаччині, показав усі визначні культурні та історичні місця. А про театр годі й говорити - для нас найпочесніші місця у залі були завжди безпечні. Багато гостей ми отримали від нього, але, без сумніву, найбільш пам'ятним подарунком стала вишита сорочка, із якою він практично не розлучався під час гастролей по Європі. Ми її передали для музею, як і багато інших речей, пов'язаних із Лівовицьким. На жаль, нам не довелося побувати на його похороні. Запізно надійшло повідомлення. Правда, дещо пізніше новинська делегація поклала вінок на його могилу в «Урновому гаї», де покояться найвидатніші люди Чехословаччини. А ще, звичайно, глибокий щем проймає душу від того, що, по-перше, Володимир Володимирович прижиттєво зачислив нас до найближчих друзів, а, по-друге, що похоронка, заадресована його рукою, нехай і через десятиліття, але все-таки дійшла до адресата. Взагалі, він колись ділився із нами такою задумкою - написати прижиттєвий некролог, де дату народження поставив би він, а дату смерті - адресант. Правда, говорив про сто друзів і про сто листівок. Водночас написав лише вісімдесят. Мабуть, не встиг більше. Хочеться також, щоби про цю визначну людину не забували нащадки. Недавно, приміром, минуло сто років з часу його народження. На жаль, ця дата в Україні жодним чином не пошанувалася. А мені, похилій, уже не в силах щось організувати хоч би у Новинах. Поставила у церкви свічку за упокій і спасіння душ - ось і все. Нехай хоч так батьківщина пам'ятає про свого героя.

Євген МЛИН.